

РОЗДІЛ 2. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

ГЕОПРОСТОРОВА ТА СЕКТОРАЛЬНА СТРУКТУРИЗАЦІЯ РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

GEOSPATIAL AND SECTOR STRUCTURES OF THE WORLD MARKET OF TELECOMMUNICATION SERVICES

У статті проведено дослідження сучасних тенденцій і перспективних напрямів формування геопросторової та секторальної структур світового ринку телекомунікаційних послуг. З'ясовані особливості, притаманні ринку інформаційно-комп'ютерних технологій. Розглянуто структуру й історичні етапи розвитку світового інформаційно-комунікаційного ринку. Проаналізовано розвиток телекомунікаційних послуг у різних регіонах світу (геопросторова структура). Виявлено перспективні тренди розвитку ринку інформаційно-комунікаційних технологій (у період до 2020 р. й у подальшому).

Ключові слова: геопросторова структуризація, секторальна структуризація, ринок, телекомунікаційні послуги, інформаційно-комп'ютерні технології.

В статье проведено исследование современных тенденций и перспективных направлений формирования геопространственной и секторальной структур мирового рынка телекоммуникационных услуг. Выявлены особенности, присущие рынку информационно-компьютерных технологий. Рассмотрены структура и исторические этапы развития мирового информационно-коммуникационного рынка. Проанализировано

развитие телекоммуникационных услуг в разных регионах мира (геопространственная структура). Выявлены перспективные тренды развития рынка информационно-коммуникационных технологий (в период до 2020 г. и в дальнейшем).

Ключевые слова: геопространственная структуризация, секторальная структуризация, рынок, телекоммуникационные услуги, информационно-компьютерные технологии.

Research of modern tendencies and perspective directions of forming of geospatial and sector structures of world market of telecommunication services is conducted in this article. Features, inherent the market of informative-computer technologies, are found out. A structure and historical stages of world of informative-communication market development is considered. Development of telecommunication services is analyzed in the different regions of the world (geospatial structure). The perspective trends of market of informative-communication technologies development are exposed (in a period 2020 to in future).

Key words: geo-spatial structuring, sector structuring, market, telecommunications services, information and computer technology.

УДК 339.13: 075.2

Думіян М.М.

аспірант кафедри міжнародної економіки

Київський національний

торгівельно-економічний університет

Постановка проблеми. В сучасних умовах глобалізації, інтеграції, інформатизації та повсюдної комп'ютеризації суспільного життя, що тривають, провідними чинниками, які визначають формування стратегічних перспектив розвитку світового ринку телекомунікаційних послуг слід вважати бурхливий розвиток науково-технічного прогресу в сфері засобів зв'язку і передачі інформації; динамічне та повсякчасне зростання потреб як з боку бізнесових структур, так і у населення в якісних телекомунікаційних послугах за умов підвищення їх платоспроможного попиту.

Можна констатувати, що процеси розвитку провідних телекомунікаційних компаній нині стали глобальними, а геопросторова структура ринку телекомунікаційних послуг набуває характеристик складних біфуркаційних перетворень, прогнозування майбутнього стану та динаміки яких надзвичайно ускладнене. За таких умов наукова проблематика дослідження світового ринку телекомунікаційних послуг в аспектах формування та ймовірних змін його геопросторової та секторальної структур є надзвичайно актуальною.

Згідно з загальноприйнятим визначенням «телекомунікаційні послуги – це цілеспрямована діяльність, результатом якої є корисний ефект, що забезпечує потреби з передачі і прийому інформації за допомогою спеціального обладнання» [10]. Слід погодитись з тим, що в сучасному діловому світі успішний розвиток міжнародного бізнесу багато в чому залежить від якості і безперебійного надання різноманітних телекомунікаційних послуг, ступеня їх надійності та технічної досконалості. Водночас потреби бізнесових структур та суспільства загалом у послугах телекомунікацій постійно зростають та стають усе вибагливішими. У відповідь на це провідні телекомунікаційні компанії змушені постійно удосконалювати наявні послуги та виходити на світові та галузеві ринки з новими інноваційними пропозиціями.

Якщо раніше традиційні телекомунікаційні послуги включали послуги документального, міжміського та міжнародного телефонного, місцевого (міського та сільського) телефонного зв'язку, дрого мовлення, радіозв'язку, радіомовлення, телебачення, то нині в інформаційно-комуніка-

ційному обслуговуванні сучасного світового бізнесу вирішальну роль з кінця минулого століття відіграють їх технічно нові форми – мобільний зв'язок, мережі Інтернет, системи супутникового зв'язку тощо. Саме останні, перебуваючи в авангарді новітніх науково-технічних досягнень сучасності, перетворили сферу телекомунікацій на одну з найперспективніших галузей світової економіки.

Водночас виникають численні проблемні питання, пов'язані з необхідністю дослідження сучасного стану, наявних тенденцій та можливих довгострокових змін геопросторової та секторальної структур світового ринку телекомунікаційних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Різні аспекти процесу розвитку ринку телекомунікаційних послуг в контексті глобальних, регіональних та галузевих тенденцій змін досліджували такі вчені, як, зокрема, С. Довгий, Е. Голубіцька, В. Крамаренко, П. Ланді, Ю. Мельник, Є. Савельєв. Цією проблематикою займалися такі зарубіжні дослідники, як Ч. Гіл, Ч. Кіндлебергер, Г. Перлмуттер. Безпосередньо вивченню проблемних питань розвитку світового ринку телекомунікаційних послуг в умовах глобалізації присвячені наукові роботи вітчизняних та зарубіжних дослідників, наприклад, праці С. Войтко, В. Зайцева, І. Корнеєва, Т. Сакалош, І. Урідії. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень у цій сфері, доводиться констатувати, що багато аспектів, особливо щодо особливостей геопросторової та секторальної структуризації ринку телекомунікаційних послуг, залишаються недостатньо дослідженими.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні сучасних тенденцій та оцінці перспективних напрямів формування геопросторової та

секторальної структур світового ринку телекомунікаційних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Проблематику розвитку світового ринку телекомунікаційних послуг слід розглядати невіддільно від більш глобальної сфери інформаційно-комунікаційних технологій, яка охоплює усю сукупність інформаційних та комунікаційних технічних засобів і методів збирання, оброблення й передавання даних для отримання інформації нової якості про стан об'єкта, процесу, явища для створення нової (перетворення наявної) інформації для її аналізу або покращеного сприйняття людиною та прийняття на її основі рішення про виконання певних дій [1].

Згідно з результатами огляду фахових наукових статей за цією проблематикою [1; 3; 4] можна визначити головні особливості, які притаманні саме ринку інформаційно-комп'ютерних технологій: нематеріальність носія кінцевого інформаційного продукту – якісно нової послуги, достовірної інформації, доставленої (отриманої) у визначеному просторово-часовому відрізку; підвищення вимог, які висуваються користувачами, щодо достовірності та терміновості надання конкретної послуги інформаційно-комунікаційних технологій.

Дослідження засвідчують, що сьогодні відсутнє єдине визначення того, які сфери входять до складу ринку інформаційно-комунікаційних послуг. Найбільш відомі інституції, які займаються глибоким вивченням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, не знаходять спільної думки у цьому питанні (табл. 1).

Вважаємо, що світовий інформаційно-комунікаційний ринок структурно складається з двох

Таблиця 1

Секторальна структуризація ринку інформаційно-комунікаційних послуг [5; 6; 7]

Структура ринку ІКТ згідно з МСЕ*		Структура ринку ІКТ згідно з ЄІТО**		Структура ринку ІКТ згідно з ІДС***	
ІТ-ринок	Комп'ютерне та апаратне обладнання	ІТ-ринок	ІТ-обладнання	ІТ-ринок	Сервери, клієнти, мережа зберігання даних, периферія
	Послуги в області ПЗ та апаратного забезпечення		Програмне забезпечення		Програмне забезпечення
Телекомунікаційний ринок	Телекомунікаційне апаратне забезпечення		ІТ-послуги		ІТ-послуги
	Телекомунікаційні послуги	Телеком-обладнання кінцевого споживача	Телеком-обладнання	Мережеве обладнання	
Ринок теле-, радіомовлення	Послуги в області мовлення	Телекомунікаційний ринок	Мережеве обладнання	Телекомунікаційний ринок	Телеком-послуги
	Користувальницька електроніка		Послуги телеком-операторів		

* Міжнародний союз електров'язку;

** ЄІТО – Європейська ІТ-обсерваторія;

*** ІДС – Міжнародна корпорація даних.

взаємопов'язаних кластерів, а саме галузей телекомунікації та галузей інформаційних технологій, які слід розглядати як окремі ринки, що характеризуються відповідними інфраструктурними особливостями (рис. 1).

Слід зазначити, що в динаміці розвитку світового ринку телекомунікаційних послуг в кінці ХХ ст. і на початку ХХІ ст. слід виділяти три ключові етапи, які вплинули на формування та секторальний розподіл підприємств галузі телекомунікацій [10].

Перший етап – зародження світового ринку телекомунікаційних послуг, який тривав до 1993 р. включно та характеризувався надзвичайно помірною динамікою росту. Ці тенденції слід пов'язувати з незначним попитом на основні телекомунікаційні послуги, який тоді ще був незначним, та з явним переважанням вузького кола монополій на національних ринках.

На другому етапі формування і розвитку світового ринку телекомунікаційних послуг, який охоплював кінець 1990-х та початок 2000-х рр. відбувалося значне прискорення темпів зростання ринку телекомунікацій перш за все за рахунок збільшення попиту на послуги мобільного зв'язку і швидкого розвитку Інтернету.

Нині світовий ринок телекомунікаційних послуг, на нашу думку, вступив у третю стадію свого розвитку, яка характеризується цілковитою лібералізацією національних ринків телекомунікаційних послуг та активізацією просування нових видів

Таблиця 2
Геопросторова структура провідних сегментів світового ринку телекомунікаційних послуг у 2014 р., % [12]

Регіони світу	Сектори світового ринку телекомунікаційних послуг		
	Мобільний стільниковий зв'язок	Фіксований зв'язок	Інтернет
СНД	141	14	56
Європа	125	28	75
Розвинуті країни	121	27	78
Арабські країни	110	3	41
Північна та Південна Америка	108	17	65
Світ	96	10	40
Країни, що розвиваються	90	6	32
АТР	89	8	32
Африка	69	0,4	19

Рис. 1. Телекомунікаційна галузь в структурі світового ринку ІКТ

послуг на основі інноваційних технологій, які стають доступними в країнах з середнім і навіть низьким рівнем економічного розвитку.

Сучасна геопросторова структура провідних сегментів світового ринку телекомунікаційних послуг представлена в табл. 2.

Отже, згідно з офіційними даними Міжнародного союзу електрозв'язку (МСЕ) в усіх регіонах світу найбільшим попитом користуються послуги операторів мобільного зв'язку та мережі Інтернет. Насамперед країни Центральної та Східної Європи, а також інші економічно розвинені країни світу приділяють виняткову увагу інноваціям в телекомунікаційній сфері та найбільше за інші групи країн використовують їх як у бізнес-середовищі, так і у сфері ведення домогосподарства.

Цікавим виявився той факт, що саме країни СНД лідирують у використанні мобільного стільникового зв'язку (141 користувач зі 100). Таку тенденцію слід пов'язувати з прихильністю споживачів цього регіону у використанні послуг мобільного зв'язку одночасно декількох операторів. Іншими словами, якщо 1 особа користується 2-ма SIM-картками різних мобільних операторів одночасно, то вона вважається двома абонентами мобільного стільникового зв'язку. Водночас у цьому географічному регіоні використання стільникового мобільного зв'язку в 10 разів та 2,5 рази більший за рівень використання фіксованого зв'язку та Інтернету відповідно.

На відміну від країн СНД, світовими лідерами саме у користуванні послуг стаціонарного зв'язку та Інтернету (28% та 75% відповідно) є країни Європи. Використання інноваційного підходу у розвитку телекомунікаційних послуг провідними країнами світу доводить той факт, що європейські споживачі надають перевагу користуванню не стільки мобільним стільниковим зв'язком, скільки мобільним Інтернетом через високу швидкість, якість передачі даних та низьку вартість послуг [4].

Доводиться констатувати, що у телекомунікаційному просторі СНД все ще не в усіх країнах

запроваджено новітні технології для доступу та повноцінного використання якісних послуг мобільного Інтернету. Наприклад, в Україні оператори мобільного зв'язку ще не впровадили частоти для застосування технології стандарту 3G, що є необхідною базою для використання мобільного Інтернету, через те, що ці частоти були лише отримані від уряду у лютому 2015 р. [8].

Отже, у тенденціях розвитку сучасного світового ринку телекомунікаційних послуг за останні роки відбулися кардинальні зміни. Вони пов'язані з тим, що найбільшим попитом нині користуються послуги мобільного стільникового зв'язку та Інтернету в усіх регіонах світу, а сфера стаціонарного (фіксованого) зв'язку неухильно занепадає.

Динамічні зміни геопросторової структури телекомунікаційного ринку обумовили відповідні зміни у бізнес-середовищі як на регіональному, так і на світовому рівнях. Зокрема, сучасним трендом є створення та стрімкий розвиток такого явища, як e-business (бізнес, що ведеться через електронні мережі), зокрема e-commerce (електронна торгівля, електронна комерція).

Залежно від учасників комерційних відносин виділяють окремі сектори електронної комерції, наприклад, B2B (бізнес для бізнесу) – сектор взаємодії між юридичними особами і організаціями; B2C (бізнес для споживача) – сектор взаємодії між юридичними і фізичними особами [9]. У таблиці 3 наведено дані щодо обсягів e-комерції в 2012–2017 рр. за окремими регіонами в найбільш розвинутому секторі, а саме в B2C.

Як видно з таблиці 3, у 2014 р. найбільшим регіональним ринком електронної комерції в світі став Азіатсько-Тихоокеанський регіон, оскільки населення цього регіону витратило на здійснення покупок в мережі більше, ніж населення Північної Америки. При цьому Китай приносить більше ніж 6 доларів із 10 витрачених в сфері e-комерції Азіатсько-Тихоокеанського регіону, а згідно з прогнозними даними до 2017 р. більше трьох четвертих загального обсягу e-комерції в цьому регіоні буде забезпечуватись за рахунок даної

Таблиця 3

Динаміка та прогноз обсягів продажів e-комерції в сегменті товарів для кінцевих споживачів за регіонами світу в 2012-2017 рр., млрд. дол. [9; 13]

Регіони світу	Роки					
	2012	2013	2014	2015*	2016*	2017*
Азіатсько-Тихоокеанський регіон	301,2	383,9	525,2	681,2	855,7	1 052,9
Північна Америка	379,8	431,0	482,6	538,3	597,9	660,4
Західна Європа	277,5	312,0	347,4	382,7	414,2	445,0
Центральна та Східна Європа	41,5	49,5	58,0	64,4	68,9	73,1
Латинська Америка	37,6	48,1	57,7	64,9	70,6	74,6
Близький Схід та Африка	20,6	27,0	33,8	39,6	45,5	51,4
Світовий обсяг продажу	1 058,2	1 251,4	1 504,6	1 771,0	2 052,7	2 357,4

* прогнозні дані eMarketer [13]

Прогноз розвитку мережі швидкісного Інтернету в провідних країнах світу [2]

Країна	Соціальна гарантія швидкісного Інтернету
Австралія	В планах до 2020 р. підключити 93% будинків на швидкості до 1 Гбіт/с. Ще 7% – на мінімальній швидкості 12 Мбіт/с через супутник або бездротову мережу.
Канада	Бродбенд не є універсальною послугою, але встановлена мінімальна швидкість скачування 5 Мбіт/с і віддачі - 1 Мбіт/с.
Європейський Союз	Зобов'язання з надання універсальної послуги включають в себе з'єднання для доступу до Інтернету. Члени ЄС визначають технологічну концепцію самостійно. Згідно з програмою "Europe 2020 Strategy" кожен європеєць повинен мати до 2020 р. доступ до Інтернету на швидкості від 30 Мбіт/с.
Ізраїль	Мінімальна швидкість доступу до Інтернету – 1,5 Мбіт/с.
Японія	Бродбенд не входить в пакет універсальних послуг, але згідно зі стратегією Hikari-nomichi кожен будинок до 2015 р. повинен мати доступ до мережі на швидкості не менше 30 Мбіт/с.
Іспанія	Встановлено мінімальну швидкість бродбенду – 1 Мбіт/с.
Туреччина	До універсальної послуги відноситься інтернет-доступ на швидкості 512 Кбіт/с за умови скачування і 256 Кбіт/с – віддачі.
Великобританія	Бродбенд не відноситься до універсальних послуг. Держава прагне до того, щоб в 2015 р. 90% населення мали доступ до супершвидкісного Інтернету, а інші – хоча б на рівні 2 Мбіт/с.
США	Мета – домогтися стовідсоткового покриття універсальною інтернет-послугою на швидкості хоча б 5 Мбіт/с за умови скачування і 1 Мбіт/сек – віддачі до 2020 р.

країни. Сьогодні китайський ринок е-комерції становить лише 5% від загального обсягу роздрібною торгівлі, що вдвічі менше порівняно із США та Великобританією. Це свідчить про великі перспективи розвитку саме на китайському ринку не тільки е-комерції, але й телекомунікаційних послуг взагалі [9].

У 2015 р. в Барселоні відбулася одна з ключових подій у сфері індустрії мобільного зв'язку – "Mobile World Congress 2015". Представники найбільших мобільних операторів світу обговорювали питання наявних та перспективних можливостей щодо залучення все більшої кількості людей до мобільного швидкісного Інтернету. Зокрема, остання доповідь галузевої асоціації "GSMA" свідчить про те, що до мобільного Інтернету підключено 2,2 млрд. унікальних користувачів в світі. До 2020 р. це число повинне збільшитися до 3,8 млрд. [2]. Відповідно, прогнозні дані щодо розвитку мережі швидкісного Інтернету в провідних країнах світу представлено в таблиці 4.

Отже, згідно з прогнозними даними провідних країн світу спостерігатиметься подальше удосконалення технологій підключення до швидкісного бездротового Інтернету, а найбільш розвинені в науково-технологічному плані верстви суспільства знаходяться саме в Європейському Союзі.

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження геопросторової та секторальної структуризації ринку телекомунікаційних послуг дає змогу зробити такі висновки і узагальнення.

1) Сучасний ринок телекомунікаційних послуг є невід'ємною частиною глобального інформаційно-комунікаційного ринку, який слід вважати однією з найбільш перспективних галузей економіки країни.

Секторально цей ринок представлений послугами мобільного стільникового зв'язку та Інтернету, обсяги яких постійно зростають, а також сферою стаціонарного (фіксованого) зв'язку, обсяги якого неухильно скорочуються.

2) Геопросторова структура розвитку ринку телекомунікаційних послуг в останні роки змінилась. Якщо за параметром ступеня інноваційності послуг в телекомунікаційній сфері провідні місця посідають країни Європейського Союзу, то за загальними обсягами користування телекомунікаційними послугами країни азіатсько-тихоокеанського регіону мають вагомий перевагу.

3) Перспективами подальших досліджень повинно бути проведення поглибленого дослідження тарифної політики на ринку телекомунікаційних послуг, оскільки саме цінові фактори конкуренції визначатимуть майбутню геопросторову структуру світового телекомунікаційного ринку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Войтко С. Ринок інформаційно-комунікаційних технологій: структура та аналіз / С. Войтко, Т. Сакалош // Видавництво Львівської політехніки. – 2007. – № 594. – С. 384–392.
2. Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.epravda.com.ua/publications/2015/03/6/532680/view_print.
3. Корнеев И. Динамика и прогнозы мирового рынка телекоммуникаций / И. Корнеев // Вестник ТГУ. – 2010. – № 5 (85). – С. 171–181.
4. Ладиченко К. Сучасні тенденції розвитку світового ринку інформаційно-комунікаційних послуг / К. Ладиченко, В. Тронько // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2015. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3830>.

5. Офіційний сайт Європейської ІТ обсерваторії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eito.com>.

6. Офіційний сайт Міжнародної корпорації даних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.idc.com>.

7. Офіційний сайт Міжнародного союзу електрозв'язку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.itu.int>.

8. Офіційний сайт НКРЗІ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=99&id=767&language=uk>.

9. Патраманська Л. Дослідження сучасних тенденцій розвитку світового ринку електронної комерції / Л. Патраманська // Технологический аудит и резервы производства. – 2014. – № 5/3 (19). – С. 67–71.

10. Поляков В. Мировая экономика и международный бизнес : [учебник] / кол. авторов ; под общ. ред. В. Полякова, Р. Щенина. – 5-е изд., стер. – М. : КНОРУС, 2008. – 688 с.

11. Уридия И. Современное состояние мирового рынка телекоммуникационных услуг / И. Уридия // Проблемы современной экономики. – 2013. – № 14. – С. 56–59.

12. Факти та цифри ІКТ : прес-реліз МСЕ за 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/facts/ICTFactsFigures2014-e.pdf>.

13. Worldwide Ecommerce Sales to Increase Nearly 20% in 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.emarketer.com/Article/Worldwide-Ecommerce-Sales-Increase-Nearly-20-2014/1011039.-Jul-23,-2014>.